

MULOQOTDA SHAXSLARARO MUNOSABATLARNI SHAKLLANTIRISH ZARURIYATI

Komilova Zulfiyaxon Poziljonova

University of economics and pedagogy

Boshlang'ich ta'lim kafedrası assistenti

University of economics and pedagogy

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Shavkatjonova Sanobarxon Ma'mirjon qizi

Annotatsiya. Ushbu tezisda muloqotning shaxslararo munosabatlardagi o'rni, ahamiyati muhokama etiladi. Munosabatlarning turlari, holat va metodlari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Muloqot, metod, faoliyat, qonuniyat, obyekt.

KIRISH

Insonning o'zini qurshab turgan olam bilan o'zaro birgalikdagi harakati odamlar o'rtasida ularning ijtimoiy hayoti va eng avvalo, ishlab chiqarish faoliyati jarayonida tarkib topadigan obyektiv munosabatlar sistemasida yuz beradi. Obyektiv munosabatlar va aloqalar (bog'langanlik, bo'ysunganlik, hamkorlik, o'zaro yordam munosabatlari va boshqalar) har qanday real guruhda muqarrar va qonuniyatli tarzda yuzaga keladi. Guruh a'zolari o'rtasidagi ushbu o'zaro obyektiv munosabatlarining in'ikosi shaxslararo subyektiv munosabatlardirki, ularni o'rganish bilan sotsial psixologiya shug'ullanadi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Bir qarashda osonga o'xshagan shaxslararo muloqot jarayoni aslida juda murakkab jarayon bo'lib, unga odam hayoti mobaynida o'rganib boradi. Muloqotning psixologik jihatdan murakkab ekanligi haqida B.F.Parigin shunday yozadi: "Muloqot shunchalik ko'p qirrali jarayonki, unga bir vaqtning o'zida quyidagilar kiradi:

- a) individlarning o'zaro ta'sir jarayoni;
- b) individlar o'rtasidagi axborot almashinuvi jarayoni;

- c) bir shaxsning boshqa shaxsga munosabati jarayoni;
- d) bir kishining boshqalarga ta'sir ko'rsatish jarayoni;
- e) bir-birlariga hamdardlik bildirish imkoniyati;
- f) shaxslarning bir-birlarini tushunishi jarayoni.

Muloqotning turli shakllari yoki bosqichlari mavjud bo'lib, dastlabki bosqich-odamning o'z-o'zi bilan muloqatidir.

T. Shibutani "Ijtimoiy psixologiya" darsligida: "Agar odam ozgina bo'lsa ham o'zini anglasa, demak u o'z - o'ziga ko'rsatmalar bera oladi", – deb to'g'ri yozgan edi. Odamning o'z - o'zi bilan muloqoti aslida uning boshqalar bilan muloqatining xarakterini va hajmini belgilaydi.

Agar odam o'z-o'zi bilan muloqat qilishni odat qilib olib, doimo jamiyatdan o'zini chetga tortib, tortinib yursa, demak, u boshqalar bilan suhbatlashishda, til topishda jiddiy qiyinchiliklarni boshdan kechiradi, deyish mumkin. Demak, boshqalar bilan muloqot - muloqotning ikkinchi bosqichidir.

A. N. Leontev o'zining "Psixika taraqqiyotidan ocherklar" kitobida muloqotning uchinchi shakli - avlodlar o'rtasidagi muloqotning ahamiyati to'g'risida shunday deb yozadi: «Agar barcha katta avlod o'lib ketganida, insoniyat turi yo'q bo'lib ketmasdi, lekin jamiyatning taraqqiyoti ancha orqaga surilibgina emas, balki yo'qolib ham ketishi mumkin edi». Haqiqatan ham, avlodlararo muloqotning borligi tufayli har bir jamiyatning o'z madaniyati, madaniy boyliklari, qadriyatlari mavjud bo'ladiki, buning ahamiyatini tushungan insoniyatning eng ilg'or vakillari uni doimo keyingi avlodlar uchun saqlab keladilar hamda ta'lim, tarbiya va kundalik muloqot jarayonida uni avloddan-avlodga uzatadilar.

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Muloqot - odamlarning birgalikdagi faoliyatlari ehtiyojlaridan kelib chiqadigan turli faolliklari mobaynida bir-birlari bilan o'zaro munosabatlarga kirishish jarayonidir.

Ya'ni, har bir shaxsning jamiyatda ado etadigan ishlari (mehnat, o'qish, o'yin, ijod qilish va boshqalar) o'zaro munosabat va o'zaro ta'sir shakllarini o'z ichiga oladi. Chunki har qanday ish odamlarning birbirlari bilan til topishishni, bir - birlariga turli xil

ma'lumotlarni uzatishni, fikrlar almashinuvi kabi murakkab hamkorlikni talab qiladi. Shuning uchun ham har bir shaxsning jamiyatda tutgan o'rnini, ishlarining muvaffaqiyati, obro'si uning muloqatga kirisha olish qobiliyati bilan bevosita bog'liqdir.

Muloqot odamlar o'rtasida birgalikdagi faoliyat ehtiyojlaridan kelib chiqadigan bog'lanishlar rivojlanishining ko'p qirrali jarayonidir.

Muloqotning ikkinchi jihati - munosabatga kirishuvchilarning o'zaro birgalikdagi harakati – nutq jarayonida faqat so'zlar bilan emas, xatti – harakatlar, imo-ishoralar, mimika, jestika bilan ham ayirboshlashdan iborat. Do'kon kassasi oldida hisob kitobni amalga oshirarkan, xaridor bilan sotuvchi hatto ulardan birortasi hech qanday so'z ishlatishmasa ham o'zaro munosabatga kirishadi; xaridor kassirga xarid qilingan narsa uchun tovar cheki va pul taqdim etsa, sotuvchi chek urib, qaytimini sanab beradi.

Nihoyat, muloqotlarning uchinchi jihati munosabatga kirishuvchilarning bir-birlarini idrok eta olishlarini taqozo qilishidir.

Masalan, munosabat bo'yicha sheriklardan biri boshqasini ishonsa bo'ladigan, aqlli, tushunadigan, tayyorgarlik ko'rgan kishi sifatida idrok etishi yo idrok etmasligi, balki oldindanoq u hech narsani tushunmaydi va xabar qilingan narsaning fahmiga etmaydi, deb hisoblashi juda muhimdir.

Shunday qilib, yagona munosabat jarayonida shartli ravishda uchta jihatdan – kommunikativ (axborot uzatish), interaktiv (o'zaro birgalikda harakat qilish) va perseptiv (o'zaro birgalikda idrok etish) jihatlarini alohida ko'rsatish mumkin.

Muloqotning birgalikdagi faoliyat bilan aloqasi aniq va ravshandir. Lekin shunday savol tug'iladi: munosabat birgalikdagi faoliyatining bir qismi, tomoni, jihati hisoblanadimi yoki munosabat va faoliyat ikkita mustaqil to'laqonli jarayonmi?

Kishi birgalikda faoliyat ko'rsatayotganda zaruriyatga ko'ra boshqa odamlar bilan birlashishi, ular bilan muomalaga kirishishi, ya'ni aloqa o'rnatishi, o'zaro hamjihatlikka erishishi, kerakli axborot olishi va javob tariqasida axborot berishi lozim va hokazo. Bu o'rinda munosabat faoliyatning bir tomoni, bir qismi, uning eng muhim informativ jihati, kommunikasiya (birinchi turdagi munosabat) sifatida namoyon bo'ladi.

Yaratilgan narsa (qurilgan bino, aniq she`riy satr, o`qazilgan daraxt, yaratilgan yoki ijro etilgan qo`shiq)- bu, bir tomondan faoliyat mazmuni bo`lsa, ikkinchi tomondan esa vosita sifatida namoyon bo`ladiki, kishi uning yordami bilan ijtimoiy hayotda o`zini qaror toptiradi. Negaki, bu narsa boshqa odamlar uchun yaratilgandir. Shu narsa orqali odamlar o`rtasidagi munosabat bevosita o`zini aksini topadi, ijod qilayotganlarga va bajarayotganlarga ham, iste`mol qilayotganlarga va o`zlashtirayotganlarga ham babbarobar tegishli bo`lgan umumiy narsani ishlab chiqarish tariqasidagi munosabat hosil bo`ladi.

XULOSA

Shunday qilib, muloqot odamlarning jamiyatda o`zaro hamkorlikdagi faoliyatlarining ichki psixologik mexanizmini tashkil etadi. Qolaversa, hozirgi yangi demokratik munosabatlar sharoitida turli ishlab chiqarish qarorlarini yakka tartibda emas, balki kollegial - birgalikda chiqarish ehtiyoji paydo bo`lganligini hisobga olsak, odamlarning muomala madaniyati va muloqat texnikasi mehnat unumdorligi hamda samaradorlikning muhim omillaridandir.

REFERENCES:

1. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. –T.: O`zbekiston, 2017. 488-b.
2. Karimova V.M. Ijtimoiy psixologiya.T. “fan va texnologiya”. 2012 y. 51 bet
3. A`zamxo`jaeva E.A. Muomala maromining yosh xususiyatlari va dinamikasi. Psixol. fanl. nomz.dis... -Toshkent: 2002. – 155 b.
4. Umarov, X., Xolyigitova, B., & Ergasheva, O. (2021). THE ROLE OF FICTION IN THE FORMATION OF THE CHILDREN'S WORLDVIEW. Экономика и социум, (3-1), 319- 321
5. Лафрене П. Эмоциональное развитие детей и подростков / П. Лафрене. СПб.: Изд-во «Питер», 2004. 222 с.

6. Xolyigitova, B. K. (2021). Bolaning ijodiy faoliyatini rivojlantirish. Вестник магистратуры, (1-3 (112)), 64-65.